

Sociální trojčlennost (6): Demokracie a politické strany

Ratmír Zoubek

Nelze se nezmínit o politických stranách. Jestliže jsme snad i přemohli jakýsi podvědomý vnitřní odpor k demokracii (vymezivše dosti úzce její kompetence), cítíme ještě mnohem živější odpor k politickým stranám, k „partajnictví“. Přitom si však nedovedeme představit demokracii bez politických stran. I to je částečně předsudek. Demokracie je možná – když ne při úplném zrušení politických stran, pak alespoň při omezení jejich úlohy a škodlivosti.

Ujasněme si např. toto: V našem současném politickém životě je otevřena celá řada otázek: otázka trestu smrti, otázka všeobecné branné povinnosti, umělé potraty, usmíření a narovnání s vyhnanými sudetskými Němci, azyl pro uprchlíky, rozdělení kompetencí mezi federaci a republiku, otázky privatizace, restituce, minimální mzdy, podpory v nezaměstnanosti, věku pro odchod do důchodu, délky mateřské dovolené, státní podpory pro církve, pluralismu ve zdravotnictví, rozsahu povinného nemocenského pojištění, zákazu týrání zvířat, osvojování nezletilých dětí, ekologie, vystavování pornografických obrazů na místech veřejně frekventovaných, prostituce, osob bez přístřeší, Romů atd. atd. – Každá politická strana musí mít ke každé z těchto otázek určité stanovisko. Je pak ale prakticky vyloučeno, aby občan samostatně uvažující o všech uvedených otázkách měl na všechny ty otázky stejný názor jako některá politická strana. Jestliže se občan stane členem nějaké strany, nebo i jen příznivcem či voličem, podporuje tu stranu také i v tom, v čem s ní nesouhlasí. Tím částečně potlačuje své já. Fanatičtí straníci mívají sklon souhlasit slepě – úplně ve všem! – s „linií strany“ nebo se stranickým vůdcem. A nenávidět straníky jiných stran. Tím se začínají poněkud podobat – dle postřehu Dr. Josefa Bartoše – dávným kmenovým společenstvím, kde platilo více já skupinové než já individuální, kde např. každý Ljutomiric miloval každého Ljutomirice, ale nenáviděl eventuálně – z titulu krevní msty – každého Pšovana, Lemuze či Děčana. Taková karikatura dávných Kmenových společenství je dnes nebezpečným atavismem.

Něco zcela jiného jsou občanské iniciativy, ty se sdružují vždy jen k jednomu účelu: např. pro zrušení či naopak obnovení trestu smrti, pro svobodu školství či naopak pro jednotné školství státní, pro podstatné omezení umělých potratů či naopak pro jejich liberalizaci, pro pluralismus terapií atd. – S takovým „jednobodovým programem“ buď člověk souhlasí, nebo se k té iniciativě nepřipojí. Není tedy v rozporu se svým svědomím. Dva občané se mohou sejít v téže iniciativě, která požaduje např. zrušení trestu smrti, ale v jiné otázce se mohou rozejít do občanských iniciativ protichůdných, nikdy se však nerozejdou se svým svědomím. – Dalším podstatným rysem občanských iniciativ je to, že jejich aktivisté neusilují o

moc. Oni pouze chtějí vymoci na těch, kteří moc mají určitou legislativní změnu. Jakmile toho dosáhnou, rozejdou se. Jsou tedy aktivisté občanských iniciativ prosti podezření, že by byli vedeni ješitností. Takového podezření ne jsou nikdy zcela prosti aktivisté straničtí, kteří chtějí získat moc, např. úřad starosty, poslance, ministra atp. Na Západě je mnoho občanských iniciativ. Nebýt jedné z nich, neexistovala by dnes už např. Weleda či WALA. U nás je tento pojem bohužel prakticky neznámý. Někdy je u nás dokonce občanská iniciativa – pokud by se rodila – zaměňována z neznalosti s politickou stranou, včetně nařčení z “ješitnosti”.

Jinou náhradou politických stran, alespoň částečnou, je instituce referenda, lidového hlasování, přímé demokracie. Zde opět může občan hlasovat v jedné otázce shodně se stranou alfa, v jiné shodně se stranou beta, proti straně alfa, hlavně však vždy ve shodě se svým svědomím.

Ani po zavedení referend a občanských iniciativ nebude asi možno – alespoň prozatím – vzdát se zcela politických stran. Pokud budou strany existovat, neměly by v žádném případě reprezentovat zájmy nějaké profese či dokonce „stavu“ a také ne zájmy nějaké církve či národnosti (např. strana živnostenská, rolnická, strana domácích pánů; strana klerikální nebo ateistická; strana sudetoněmecká, slovenská, česká, moravská, chodská); měly by mít program přijatelný potencionálně pro všechny občany. A jejich poslanci musí mít právo hlasovat i proti stanovisku vedení strany, třeba shodně s poslanci strany jiné. – Při volbách by se občané měli orientovat více podle osobností než podle stran.

Za uvedených podmínek by mohl být fanatickému straničtví ulomen hrot. – Pro úplnost dodejme, že politická strana, sdružující občany určitého smýšlení, je vlastně korporací spíš kulturní než politickou. Pro svou atypičnost, archaický charakter i těsnou spojitost s politikou byly však v přiloženém nákresu zakresleny politické strany mimo vlastní kulturní oblast takřka jako jakýsi parazitující hmyz.

